

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ

**ПРОГРАМА
ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ
КОМПЛЕКСНОГО З ПЕДАГОГІКИ (ЗАГАЛЬНОЇ ТА
ДОШКІЛЬНОЇ), ПСИХОЛОГІЇ (ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИТЯЧОЇ)**

*для студентів
напряму підготовки 6.010101 Дошкільна освіта,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
(освітній ступінь – бакалавр)
денна, заочна форми навчання*

Програму погоджено кафедрою педагогіки
(протокол № 7 від 27.02.2019 р.)

Завідувач кафедри *Сем*
проф. Смолук І.О.

Програму затверджено вченою радою
факультету педагогічної освіти та соціальної
роботи

(протокол № 8 від 19 березня 2019 р.)

Декан *А. Дякішева* доц. Дякішева А.В.

Луцьк – 2019

ПРОГРАМА
державного екзамену
комплексного з педагогіки (загальної та дошкільної),
психології (загальної та дитячої)

1. Пояснювальна записка

Перебудова всієї системи освіти, а отже і дошкільної освіти, поставила на порядок денний проблему вдосконалення підготовки кадрів у галузі дошкільної освіти. Реалізація вимог часу – втілення у практику принципів демократизації і гуманізації педагогічного впливу на дітей згідно з новою концепцією дошкільної освіти. Насамперед це стосується змісту підготовки кадрів.

Курси “Педагогіка загальна”, “Педагогіка дошкільна”, “Загальна психологія”, “Психологія дитяча” – профілюючі для спеціальності “Дошкільна освіта”. Вони забезпечують основну теоретичну і практичну підготовку до виконання кваліфікаційних обов’язків вихователя закладу дошкільної освіти.

Основна **мета даних** курсів – максимально використати творчий потенціал, активність, самостійність і відповідальність кожного студента в оволодінні профілюючими навчальними дисциплінами і професійними вміннями.

Державний екзамен має на меті виявити:

1) засвоєння студентами змісту, організаційних форм та методів навчання й виховання дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти та сім’ї з метою їх різнобічного виховання і формування особистості дитини;

2) рівень формування у студентів вміння планувати, організовувати і реалізовувати пізнавальні, розвиваючі і виховні аспекти педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти, забезпечувати диференційований підхід до вихованців, враховувати індивідуальні особливості, сприяти розвитку їх задатків та здібностей;

3) рівень оволодіння теоретичним матеріалом з загальної педагогіки, дошкільної педагогіки, психології дитячої та загальної;

4) виховання соціальної активності студентів, необхідності керуватися в практичній діяльності принципами загальнолюдської моралі, сумлінного ставлення до професії, прагнення до творчості.

Програма державного екзамену з загальної, дошкільної педагогіки, психології дитячої та загальної містить інформацію про розвиток, виховання і навчання дітей дошкільного віку. Вона ґрунтується на класичних і сучасних педагогічних дослідженнях, даних суміжних наук, на сучасних концепціях дошкільної освіти, передовому педагогічному досвіді.

В процесі підготовки до державного екзамену з **«Педагогіки загальної»** студенти мають опанувати основні знання та вміння в цій галузі.

Предметом вивчення даної навчальної дисципліни є з’ясування проблем розвитку особистості та їх значення для виховання; вивчення логіки та методів здійснення наукових досліджень у педагогіці, закономірностей та зв’язків, вікових та психологічних особливостей дітей різного вікового періоду, принципів, форм і методів навчання і виховання, вивчення сутності процесу виховання, об’єктивних закономірностей, істотних та необхідних зв’язків, причинно-наслідкових залежностей та організації виховного процесу.

Метою викладання навчальної дисципліни **“Педагогіка загальна”** є оволодіння студентами знаннями про суть і структуру педагогічного процесу, особливості, закономірності та принципи, методи і форми його організації.

Основними завданнями вивчення дисципліни **“Педагогіка загальна”** є засвоєння суті та змісту педагогіки, її структурних складових, джерел вивчення; усвідомити закономірності і рушійні сили розвитку особистості, взаємозумовленість процесів виховання і розвитку; розвиток у майбутніх вчителів педагогічного мислення, здатність до аналітичного осмислення педагогічної дійсності; вміння приймати найбільш вдалі рішення у відповідності до педагогічних закономірностей, принципів виховання і навчання. Вивчення навчального курсу дасть можливість студентам, розширити коло знань про особливості навчання та виховання. У процесі вивчення зазначеної навчальної дисципліни студенти оволодівають знаннями вміннями й навичками, які складуть базу подальшої професійної підготовки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти **знаннями:**

- сучасних нормативних, законодавчих документів щодо розвитку та вдосконалення педагогічної освіти в Україні;
- методів науково-педагогічних досліджень;
- тенденцій оновлення освіти та навчально-виховного процесу школи;
- сутності і закономірностей розвитку особистості, анатомо-фізіологічних, психологічних та вікових особливостей учнів;
- провідних категорій педагогіки, усвідомлення їх зв'язку з іншими науками;
- суті процесу виховання, форм та методів його організації;
- мети і завдань виховання в сучасній школі;
- провідних напрямків виховання та шляхів їх реалізації.

вміннями :

- планувати педагогічну діяльність на майбутнє, усвідомлювати мету і конкретизувати її у завданнях;
- здійснювати навчання і виховання учнів відповідно до педагогічних закономірностей і принципів;
- чітко визначити зміст, основні форми та методи навчально-виховної роботи;
- використовувати розмаїття форм і методів виховних впливів на вихованців у залежності від педагогічних ситуацій;
- вивчати дитячий колектив, впливати на його формування;
- впливати на діяльність і поведінку дітей засобами заохочення та покарання;
- аналізувати отримані результати і визначати наступні заходи;
- самокритично ставитися до певних здобутків і недоліків, вживати заходи щодо їх усунення;
- постійно підвищувати свою педагогічну культуру, розвивати педагогічне мислення;
- використовувати досягнення педагогічної науки і практики у своїй діяльності;
- працювати творчо, нетрадиційно;
- вести педагогічні дослідження, результати яких брати до уваги у вчительській праці;
- налагоджувати спільну роботу школи, батьків, громадськості з метою підвищення їх ролі у вихованні учнів.

У процесі підготовки до державного екзамену з *«Педагогіки дошкільної»* студенти мають опанувати основні знання та уміння в цій галузі.

Студенти повинні **знати:**

- теоретико-методологічні основи виховання та навчання дітей дошкільного віку;
- основи фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку дитини;
- вікову періодизацію розвитку дошкільника;
- основи етнопедагогіки та родинного виховання;
- надбання зарубіжної дошкільної педагогіки;
- зміст напрямів виховання дітей дошкільного віку (фізичне, розумове, моральне, трудове, естетичне);
- зміст державних програм виховання дітей дошкільного віку;
- організаційно-педагогічні основи діяльності сучасного закладу дошкільної освіти;
- мету, зміст та форми роботи вихователя.

Студенти повинні **вміти:**

- застосовувати здобуті теоретичні знання на практиці;
- організовувати діяльність (ігрову, трудову, навчальну) дітей дошкільного віку;
- планувати навчально-виховний процес закладу дошкільної освіти та аналізувати його результати;
- організовувати роботу з сім'єю;
- здійснювати підготовку дітей до навчання в школі;
- організовувати та управляти дитячим колективом;

- застосовувати у своїй роботі індивідуальні, групові та колективні форми роботи з дітьми дошкільного віку;
- вивчати, узагальнювати та впроваджувати перспективний педагогічний досвід;
- проводити науково-педагогічні дослідження в галузі дошкільної педагогіки.

Вивчення психологічних дисциплін майбутніми вихователями починається з „*Загальної психології*”. Це зумовлено тим, що засвоєння основ загальної психології визначає як фахова підготовленість майбутнього вихователя ДНЗ, так і готовність до творчої життєдіяльності особистості в соціокультурному просторі. Курс загальної психології повинен сприяти й розвитку сенсорно-перцептивної, інтелектуальної, емоційно-вольової сфер творчої діяльності студента-освітянина, формуванню стійкої життєвої позиції в суспільстві.

Завдання дисципліни “Психологія загальна” є:

- формування готовності молоді до творчої життєдіяльності в соціокультурному просторі; знань і вмінь з історії розвитку психологічної думки в Україні, зарубіжжі;
- сприяти розвитку сенсорно-перцептивної, інтелектуальної, емоційно-вольової сфер діяльності фахівця, формуванню стійкої життєвої позиції в суспільстві;
- засвоїти питання психології особистості, колективу та психології спілкування; навчити студента використовувати теоретичні та практичні знання в життєвих ситуаціях.
- Після вивчення дисципліни студенти повинні **знати:**
- методологічні основи загальної психології;
- основні методи, що застосовуються під час психологічного дослідження;
- основні психологічні категорії і поняття,
- теоретичні підходи до вивчення людини як суб’єкта діяльності і пізнання,

вміти:

самостійно розбиратися в постановці і вирішенні проблем, пов’язаних з будовою і розвитком особистості та індивідуальності людини, її системи пізнавальних процесів, розуміти загальні закономірності її поведінки.

Метою вивчення навчальної дисципліни “*Психологія дитяча*” є розкриття основних фундаментальних положень та закономірностей психологічної науки, а також озброєння майбутніх фахівців дошкільної освіти міцними теоретичними знаннями з психології, які допоможуть їм сформувати адекватну поведінку у відповідності до умов професійної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни “*Психологія дитяча*” є: теоретична та практична підготовка студентів з питань :

- Особливості вікового розвитку психіки з 0 - 7 років.
- Основні параметри, за якими визначаються розвиток психіки в нормі.
- Кризові і латентні періоди в житті людини.
- Користуватися діагностичними методиками, за якими визначаються вікові особливості.
- Визначати специфіку готовності дітей до навчання в школі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основні параметри генезису дитячої психіки у різному віці;
- особливості розвитку та протікання пізнавальних процесів у дитинстві.
- прояв особистісної сфери дитини та механізми, що на неї впливають.
- вплив різних видів діяльності на розвиток дитячої психіки.

вміти:

- визначати етапи психологічного дослідження;
- застосовувати на практиці методи емпіричних досліджень;
- здійснювати обробку даних, одержаних у ході емпіричних досліджень.

2. Перелік питань
до державного екзамену комплексного з педагогіки
(загальної та дошкільної), психології (загальної та дитячої)

2.1. Дошкільна педагогіка

1. Предмет і завдання дошкільної педагогіки. Основні поняття дошкільної педагогіки. Джерела розвитку дошкільної педагогіки.
2. Закономірності та фактори розвитку дітей дошкільного віку. Роль дошкільного дитинства в становленні особистості.
3. Виховання як фактор розвитку. Педагогічна періодизація дошкільного дитинства.
4. Особливості раннього дитинства. Педагогічні правила виховання дітей раннього віку.
5. Система фізичного виховання в закладі дошкільної освіти. Мета, завдання та засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку.
6. Теоретичні засади розумового виховання в дітей дошкільного віку. Мета, завдання та засоби розумового виховання дітей дошкільного віку.
7. Сенсорне виховання в дітей дошкільного віку. Система сенсорного виховання в різних вікових групах закладу дошкільної освіти.
8. Завдання і зміст морального виховання дітей дошкільного віку.
9. Теорія трудового виховання в дітей дошкільного віку. Види праці та форми її організації в закладі дошкільної освіти.
10. Теоретичні засади естетичного виховання. Мета, завдання та засоби естетичного виховання дітей дошкільного віку.
11. Зображувальна діяльність дітей в закладі дошкільної освіти.
12. Засоби естетичного виховання дітей дошкільного віку.
13. Походження гри. Теорії розвитку гри.
14. Класифікація дитячих ігор.
15. Театралізовані ігри. Види театралізованих ігор. Своєрідність ігор драматизацій.
16. Будівельно-конструктивні ігри та їх використання в закладі дошкільної освіти.
17. Дидактичні ігри їх особливості і значення. Види дидактичних ігор.
18. Сюжетно-рольові ігри дітей дошкільного віку, їх особливості і значення. Види сюжетно-рольових ігор.
19. Виховання дітей дошкільного віку у творчій грі. Етапи становлення та рівні розвитку творчої гри в дошкільному віці.
20. Організація предметно-ігрового середовища в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.
21. Теоретичні засади навчання дітей дошкільного віку.
22. Принципи організації навчання в закладі дошкільної освіти.
23. Зміст і методи навчання дітей дошкільного віку.
24. Форми організації навчання в закладі дошкільної освіти.
25. Організація навчальної діяльності дітей дошкільного віку
26. Заняття як основна форма організації навчальної діяльності в закладі дошкільної освіти.
27. Взаємодія родинного і суспільного дошкільного виховання.
28. Готовність дітей дошкільного віку до шкільного навчання.
29. Наступність у роботі закладу дошкільної освіти і початкової школи.
30. Екологічне виховання дітей дошкільного віку.

2.2. Загальна педагогіка

1. Система освіти в Україні.
2. Предмет і завдання педагогіки.
3. Система педагогічних знань.
4. Методи науково-педагогічних досліджень.
5. Мета виховання у сучасній педагогіці.
6. Завдання і складові виховання.
7. Чинники формування особистості.
8. Вікова періодизація в педагогіці.

9. Суть процесу виховання.
10. Формування колективу.
11. Взаємозв'язок закладу дошкільної освіти, сім'ї та громадськості у вихованні дитини.
12. Масові форми роботи педагога з батьками.
13. Групові форми роботи з батьками.
14. Індивідуальні форми роботи з батьками.
15. Предмет і завдання дидактики.

2.3. Дитяча психологія

1. Предмет, завдання вікової психології.
2. Спостереження і його види.
3. Експериментальні методи, процедура їх проведення.
4. Діагностичні методи. Процедура їх проведення.
5. Фактори й показники розвитку.
6. Розвиток мозку до народження.
7. Безумовно-рефлекторна діяльність як показник норми.
8. Прояв нервової діяльності після народження.
9. Проблема вікової періодизації.
10. Критерії сучасної вікової періодизації.
11. Анатомо-фізіологічний розвиток немовляти.
12. Розвиток нервової системи немовляти.
13. Розвиток мовлення у немовляти.
14. Розвиток рухів у немовляти.
15. Прояви психіки у немовляти.
16. Ведуча діяльність немовляти.
17. Мовленнєвий розвиток дітей раннього віку.
18. Прояв почуттів і волі в дітей раннього віку.
19. "Криза" трьох років. Усвідомлення особистого "Я".
20. Відчуття і сприймання дитини раннього віку.
21. Увага, пам'ять і уява дитини дошкільного віку.
22. Розвиток емоційно-вольової сфери дитини дошкільного віку.
23. Анатомо-фізіологічний розвиток дитини дошкільного віку.
24. Розвиток мовлення дитини дошкільного віку.
25. Розвиток пам'яті та мислення у дитини дошкільного віку.
26. Розвиток уяви та уваги дитини дошкільного віку.
27. Розвиток відчуттів і сприймання дитини дошкільного віку.
28. Фактори розвитку особистісної сфери дитини дошкільного віку.
29. Вікові кризи в дошкільному віці.
30. Параметри готовності дитини до школи.

2.4. Загальна психологія

1. Психологія як наука про людину, її психічне життя. Предмет, структура та основні завдання сучасної психології.
2. Психіка як категорія психології.
3. Свідомість - як вища форма психіки людини. Суспільно-історичний характер свідомості.
4. Теоретико-методологічні основи психологічної науки: методологія, принципи, методи дослідження.
5. Людина: індивід, особистість, індивідуальність.
6. Природа особистості у психологічних теоріях.
7. Відчуття та сприймання як первинна форма орієнтування організму в довкіллі.
8. Пам'ять. Класифікація та види пам'яті. Мнемічні процеси та закономірності. Розвиток пам'яті у дітей.
9. Мислення: зв'язок з мовою, мовленням та чуттєвим пізнанням людини. Класифікація та види мислення.
10. Уява як вищий пізнавальний процес.

11. Увага. Функції уваги та її види. Властивості уваги.
12. Емоції та почуття, їх функції в життєдіяльності людини.
13. Спілкування. Засоби спілкування.
14. Темперамент, його характеристика та властивості
15. Природні і соціальні передумови формування характеру. Структура характеру. Акцентуації рис характеру.

**3. Критерії оцінювання відповіді
студентів на державному екзамені**

Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
1	Студент може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи.
2	Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність елементарно викласти думку.
3	Студент відтворює менше половини навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання.
4	Студент знає приблизно половину навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту навчального посібника або змісту лекції викладача, повторити за зразком певну операцію, дію.
5	Студент розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати закономірність, принцип тощо.
6	Студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального курсу. Відповідь його правильна, але недостатньо осмислена. З допомогою викладача здатний аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки. Вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком.
7	Студент правильно, логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, частково контролює власні навчальні дії.
8	Знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.
9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації.
10	Учень володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї.
11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми. Визначає програму особистої пізнавальної діяльності; самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них.
12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї. Розвиває свої обдаровання і нахили.

ОЦІНЮВАННЯ ЗА ШКАЛОЮ ECTS:

1 питання	2 питання	3 питання
40 балів	30 балів	30 балів

КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З ІСПИТУ В ЦІЛОМУ

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	
A	90-100	відмінно	зараховано
BC	75-89	добре	
DE	60-74	задовільно	
FX	35-59	незадовільно (з можливістю повторного складання)	не зараховано
F	0-34	незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	не зараховано

Значення оцінок в системі ECTS:

- A** – відмінне виконання;
- B** – вище середнього рівня;
- C** – загалом хороша робота;
- D** – непогано;
- E** – виконання відповідає мінімальним критеріям;
- FX** – необхідне повторне перескладання;
- F** – необхідне повторне вивчення курсу.

4. Список літературних джерел Дошкільна педагогіка

1. Авраменкова В.В. Социальная психология детства: развитие отношений ребенка в детской субкультуре. М., Воронеж, 2000. 416 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі"/ наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. – К.: Світич, 2008.-430 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богуш— К.: Видавництво, 2012. - 26 с.
4. Гаубас С. М. Особливості статевого виховання дітей різного віку в сучасних умовах // Все для вчителя. - 2006. - № 1 - 2. - С. 22-25.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник. - К.: Либідь, 1997.-450 с.
6. Городнова Н. Гендерний розвиток особистості. - К. Шкільний світ, 2008. - 128 с.
7. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія/ А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш та ін.; Заг. ред.. Н.В. Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.
8. Дитина: Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку / Ред. Н. Лебідь, Г. Пилипчак. - К.: Богдана, 2010. - 327 с.
9. Закон України "Про дошкільну освіту". – К. : Ред. ж-лу "Дошкільне виховання", 2001. – 56 с.
10. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: [наук. метод. посіб.] / наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. ж-лу "Дошкільне виховання", 2003. – 243 с.
11. Конституція України. - К.: Українська правнича фундація, 1996. -55 с.
12. Короткова Н.А. Сюжетно-рольова гра старших дошкільників /Н.А. Короткова //Дитина в дитячому саду. - 2006. - № 2. - С. 84 - 87
13. Короткова Н. А. Образовательный процесс в группах детей дошкольного возраста. – М.: ЛИНКА-ПРЕСС, 2007. – 208 с.
14. Макаренко А. С. Книга для батьків. - К.: Радянська школа, 1980. - С. 183.
15. Малятко: Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку / Ред. З. П. Плохій. - К., 1999. - 150 с.
16. Меджерицкая Д.В. Воспитателю о детской игре: [пособие для воспитателя детского сада] / Д.В. Меджерицкая. – М., 1982. – 221 с.
17. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: „Академвидав", 2004. - 456 с.
18. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» // Палітра педагога. – 2010.– №4.– С.4-26.
19. Аванесова В.Н. Обучение самых маленьких в детском саду. – М.: Просвещение, 1986.
20. Аксарина Н. Адаптація дітей при поступленні в дошкільне учреждение / Н. Аксарина. – М. : Просвещение, 1989. – 284 с.
21. Аркин Е.А. Ребёнок в дошкольные годы. – М.: Просвещение, 1968.
22. Артемова Л. Вчися, граючись / Л. Артемова. – К. : ТОМІРІС, 1995. – 112 с.
23. Артемова Л.В. Театрализованные игры дошкольников. – М.: Просвещение, 1991.
24. Артемова Л.В. Формування суспільної направленості дитини в грі. - К., 1988.
25. Артемова Л.В. Моральне виховання дошкільників. – К.: Рад. шк., 1974.
26. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство у дошкільному закладі. - К.: Вища шк., 1994.
27. Бондаренко А.К. Дидактические игры в детском саду.- М., 1991.
28. Буре Р.С., Година Г.Н. Учите детей трудиться. - М.: Просвещение, 1983.
29. Буре Р.С., Островская Л.Ф. Воспитатель и дети. - М.: Просвещение, 1985.
30. Бурова А. Організація ігрової діяльності в ДНЗ / А. Бурова // Дошкільне виховання. – 2007. – № 10. – С. 8 – 9.
31. Васильева М.А. Руководство играми детей в дошкольном учреждении. - М, 1986.
32. Васильева А.И. Совершенствование обучения в детском саду,- Минск, 1980.
33. Венгер Л.А., Пилюгина Е.Г. Воспитание сенсорной культуры ребенка.-М.,1988.
34. Вильчавский Е. Психолого-педагогические основы системы физического воспитания дошкольников / Е. Вільчовський. – К. : Світич, - К. : Рад. школа, 1991. – 250 с.

35. Вильчковский Е. Методика физического воспитания детей в детском саду / Е. Вильчковский. – К. : Рад. школа, 1979. – 224 с.
36. Вильчковский Е. Развитие двигательной функции у детей / Е. Вильчковский. – К. : Світич, 1983. – 366 с.
37. Вильчковский Е. Физическое воспитание дошкольников в семье / Е. Вильчковский. – К. : Рад. школа, 1987. – 126 с.
38. Вікова психологія / за ред. Г.С.Костюка.- К., 1977
39. Вільчковський Е. Рухливі ігри в дитячому садку / Е. Вільчковський. – К. : Світич, 1989. – 254 с.
40. Вільчковський Е. Заняття з фізичної культури в дитячому садку / Е. Вільчковський. – К. : Світич, 1985. – 522 с.
41. Вільчковський Е. Критерії оцінювання стану здоров'я, фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей дошкільного віку / Е. Вільчковський. – К. : Світич, 1998. – 560 с.
42. Вільчковський Е. Фізичне виховання дітей у дошкільному закладі / Е.Вільчковський. – К. : Світич, 2001. – 415 с.
43. Вільчковський Е. Ранкова гімнастика дошкільників під музику / Е. Вільчковський. – К. : Світич, 1989. – 225 с.
44. Вільчковський Е. Системи фізичного виховання молодших школярів / Е. Вільчковський. – К. : Світич, 1992. – 522 с.
45. Вільчковський Е. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : [навч. посіб.] / Е. Вільчковський. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 428 с.
46. Воспитание детей в игре / сост. А.К. Бондаренко, А.И. Матусик. - М., 1983.
47. Воспитание детей дошкольного возраста / Под ред. Л.Н. Проколименко. - К.: Рад. шк., 1990.
48. Воспитание дошкольника в игре /Под ред. В.Г. Нечаевой. - М.: Просвещение, 1990.
49. Воспитание и обучение в детском саду / Под ред. А.В. Запорожца, Т.А. Макаровой. - М.: Педагогика, 1976.
50. Воспитание и обучение детей пятого года жизни / Под ред. В.В. Холмовской. - М.: Просвещение, 1986.
51. Воспитание и обучение детей раннего возраста /Под ред. Н.Л. Павловой. - М.: Просвещение, 1986.
52. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников / Под ред. А.М. Виноградовой. - М., 1980.
53. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников. - М.: Просвещение, 1989.
54. Воспитателю о работа с семьей. - М.: Просвещение, 1989.
55. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія. – К.: Вища школа, 2005. – 237с.
56. Генезис сенсорных способностей / под ред. Л.А.Венгера.- М., 1976.
57. Губко О.Т. Історія педагогіки України: витоки, пошуки і проблеми. - К.: Рад.шк., 1992.
58. Детский сад и семья /Под ред. М.А. Марковой. - М.: Просвещение, 1979.
59. Диагностика умственного развития дошкольника /Под ред. Л.А. Венгер, В.В. Холмовской. - М.; Педагогика, 1978.
60. Дидактические игры и занятия с детьми раннего возраста. - М.: Просвещение, 1985.
61. Дидактические игры и упражнения по сенсорному воспитанию дошкольников. -М., 1978.
62. Дитина: програма. Орієнтовний зміст виховання і навчання дітей 3-7 років у дитячих закладах. - К., 1992.
63. Довженюк Г.В. Український дитячий фольклор. - К., 1981.
64. Дошкільна педагогіка /за ред. Сохіна, Ядешко.-К.,1986.
65. Дошкільна педагогічна психологія / за ред. Д.Ф.Ніколенка - К., 1987.
66. Дошкольная педагогика / под ред. Логиновой Г.О. - М., 1986.
67. Дошкольная педагогика /Под ред. В.И. Логиновой, П.Г. Саморуковой. - М., 1978.
68. Жуковская Р.И. Игры и её педагогическое значение.- М., 1975.

69. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту / упоряд. : Бакулєнко В. – 5-те вид., оновл. – Запоріжжя : ТОВ “Ліпе” ЛТД, 2007. – 356 с.
70. Зворыгина Е.В. Первые сюжетные игры малышей.- М., 1988.
71. Игра дошкольника /Под ред. С.Л. Новоселовой. - М.: Педагогика, 1989.
72. Игрушки и пособия для детского сада. - М.; Просвещение, 1982.
73. Изгаршева В.М. Игрушки и пособия для детского сада. - М., 1987.
74. Казакова Т.Г. Развивайте у дошкольников творчество.- М., 1985.
75. Калиниченко Н.П. Софія Русова. - К.: Рад.шк., 1991.
76. Ковальчук Я.И. Индивидуальный подход в воспитании ребенка. - М.: Просвещение, 1985.
77. Кондратенко Т.Д., Котирло В.К. Обучение старших дошкольников.- К., 1986.
78. Кондратова В.В. Розумове виховання дошкільників.- К., 1979.
79. Кононенко Е.Л. Трудовое воспитание детей в семье. - К.: Рад. шк., 1987.
80. Корчак Я. Избранные педагогические произведения. - М.: Педагогика, 1979
81. Котирло В.К., Ладывир С.А. Детский сад и семья. - К., 1984.
82. Крупська Н.К. Про дошкільне виховання. - К.; Рад. шк., 1989.
83. Куцапова Л.В. Конструирование в детском саду. - М., 1990.
84. Лаврентьева Г.П. Культура общения дошкольников. - К.: Рад. шк., 1988.
85. Левин-Щирина Ф.С., Менджерицкая Д.В. Воспитание и обучение детей 3-7 лет: Учеб. пособ. - М.: Педагогика, 1975.
86. Лейтес П.С. Способности и одаренность в детские годы. - М.: Знание, 1984.
87. Леонтьев А.И. Психологические основы дошкольной игры. Избр. психол. произведения. В 2-х т.- М., 1983.
88. Лешли Д. Работать с маленькими детьми /Пер. с англ. - М.: Просвещение, 1990.
89. Лисенко Н.В. Від почуттів до дії. Формування екологічної свідомості // Дошкільне виховання.- 1996.-№7
90. Лисенко Н.В. Екологічна культура вихователя дошкільного закладу.- К., 1993.
91. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дошкільників.- К., 1993.
92. Лисенко Н.В. Екологія виховання молодших школярів.- К., 1993.
93. Лисенко Н.В. Практична екологія // Дошкільне виховання .- 1997.- № 2. 29.
94. Лисенко Н.В. Формування першооснов екологічної культури дошкільнят // Педагогіка і психологія. - 1995
95. Лиштван З.В. Игры и занятия со строительным материалом в детском саду. - М.: Просвещение, 1967.
96. Лозова В.І., Москаленко П.Г., Троцько Г.В. Педагогіка.- К., 1993.
97. Люблінська Г.О. Дитяча психологія.- К., 1973
98. Макаренко А.С. Книга для батьків. - К.: Рад. шк., 1984.
99. Малятко: Програма виховання для дітей дошкільного віку.- К., 1991. - Розділ "Гра".
100. Масару Ибуки. После трех уже поздно. - М.: Просвещение, 1992.
101. Менджерицкая Д.В. Воспитателю о детской игре.- М., 1982.
102. Метод научной педагогики Марии Монтессори.- К., 1992.
103. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дітей дошкільного віку “Я у Світі” / О. Кононко, З. Плохій, А. Гончаренко. – К. : Світич, 2009. – 208 с.
104. Мир Детства. Дошкольник. - М.: Педагогика, 1979.
105. Миронов А.И. Критические периоды детства. - М.; Знание, 1979.
106. Народознавство в дошкільному закладі: Метод. рекомендації для вихователів дошкільних закладів /Упор. О.Н. Макаренко. – Тернопіль, 1993.
107. Наумов Л.А. За годом год. - М.: Знание, 1978.
108. Нормативні документи для завідуючих ДНЗ / упоряд. : Чала Т. – Х. : Вид. група “Основа”, 2008. – 528 с. – (Серія “ДНЗ Керівнику”)
109. Нравственное воспитание в детском саду /Под ред. В.Г. Нечаевой, Т.А. Марковой. - М.: Просвещение, 1989.
110. Одаренные дети / Пер. с англ. - М.: Прогресс, 1991.
111. Основи дошкільної педагогіки / за ред. Т.І. Поніманської- К., 1998.
112. Основи эстетического воспитания / под ред. Н.О.Кушаева.- М., 1986.

113. Основи дошкільної педагогіки /под ред. О.В.Запорожца, Т.А.Марковой - М., 1980.
114. Основи педагогического мастерства /Под ред. И.А. Зязюна. - К.: Рад.шк., 1987.
115. Осокина Т.И., Тимофеева К.Л., Фурмина Л.С. Игры и развлечения на воздухе. - М.: Просвещение, 1983.
116. Павленчик В. Формування дружніх взаємин у спільній праці // Дошкільне виховання. - 1982. - № 3.
117. Педагогічний пошук. - К.: Рад. шк., 1988.
118. Печора К.Л., Пантюхина Г.В., Голубева Л.Г. Дети раннего возраста в дошкольных учреждениях. - М., 1986.
119. Пилюгина Е.Г. Занятия по сенсорному воспитанию.- М., 1983.
120. Підготовча до школи група в дитячому садку - К.: Рад. шк., 1989.
121. Праздники и развлечения в детском саду. - М.: Просвещение, 1982.
122. Приходько Ю.О. Формування позитивних взаємин у дитячому колективі. -К.: Рад. шк., 1987.
123. Про впровадження Програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Наказ МОН України від 23.11.2010 №1111 // Палітра педагога. – 2010.– №6.– С.3.
124. Про освіту: Закон України. – Освіта, 1991. 25 червня.
125. Програма формування основ гуманістичної спрямованості особистості в дошкільному віці / Укл. П.А.Держович. - К., 1992.
126. Прокоlienко Л.П., Котырло В.К. Воспитание гуманных чувств у детей. - К.: Рад. шк., 1987.
127. Проскура О. С.Ф. Русова, її концепція українського дитячого садка // Дошкільне виховання. - 1991. - № 10.
128. Психология и педагогика игры дошкольника / под ред. А.В. Запорожца.-М.,1966.
129. Руководство играми детей в дошкольных учреждениях /под ред. М.А.Васильевой-М., 1986.
130. Русова С.Ф. Дошкільне виховання. - Катеринослав, 1918.
131. Сенсорное воспитание в детском саду / Под ред. П.Н. Поддьякова, В.Н. Аванесовой. - М.: Просвещение, 1981.
132. Система эстетического воспитания в детском саду / Под ред. Н.А. Ветлугиной. - М.: Просвещение, 1962.
133. Смирнова Е.И. Современный дошкольник: особенности игровой деятельности / Е.И. Смирнова //Дошкільне виховання. – 2002. - № 4. – С. 70-74
134. Сорокіна А.І. Дидактические игры в детском саду.- М., 1982.
135. Старша група в дитячому садку. - К.: Рад. шк., 1985.
136. Створення умов природного розвитку дітей у системі дошкільного виховання / Укл. Л.А. Блудова, 1992.
137. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка.- К., 1985.
138. Стельмахович М.Г. Народне дитинознавство. - К., 1991.
139. Сухомлинський В. Як виховувати справжню людину / В. Сухомлинський. – К., 1976. – 194 с.
140. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. - К.: Рад. шк., 1971.
141. Сянавко Є.І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. - К., 1974.
142. Театрализованные игры дошкольников .- М., 1990.
143. Титаренко Т.М. Нравственное воспитание дошкольника в семье. К.: Рад. шк., 1987.
144. Трудовое воспитание детей дошкольного возраста /Под ред. М.А. Впильевой. - М.: Просвещение, 1984.
145. Умственное воспитание детей дошкольного возраста / Под ред. Н.П. Поддьяковой, Ф.А. Сохина. - М.: Просвещение, 1988.
146. Усова А.П. Обучение в детском саду. - М.: Просвещение, 1981.
147. Ушинський К. Вибрані педагогічні твори / К. Ушинський. – К. : Радян. школа, 1983. – Т. 1.– 488 с.

148. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні // Вибрані педагогічні твори: У 2 т. - К.: Рад. шк., 1983. - Т. I. - С. 43-103.
149. Фіголь Д.І. Українська народна дитяча іграшка.- К., 1956.
150. Флєрина Е.А. Игра и игрушка. - М.: Просвещение, 1969.
151. Формирование взаимоотношений детей в детском саду и семье /Под ред. В.К. Котырло. - М.: Просвещение, 1987.
152. Формирование коллективистских взаимоотношений детей старшего дошкольного возраста. - М.; Просвещение, 1968.
153. Художественное творчество в детском саду /Под ред. П.А. Ветлугиной. - М.: Просвещение, 1974.
154. Художня творчість і дитина / за ред. Н.О. Ветлугіної. - М., 1972.
155. Шелестова Л. Формуємо світогляд / Людмила Шелестова // Дошкільне виховання. - 2010. - № 11. - С. 6 - 9.
156. Эльконин Д.Б. Психология игры /Д.Б. Эльконин. - М., 1999. – 211 с.
157. Эльконин Д.Б. Ролевая игра - ведущий тип деятельности детей дошкольного возраста. Детская психология: [уч. пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / Д.Б. Эльконин. - М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 229 с.
158. Эриксон Э.Г. Детство и общество. / Пер. с англ. и научн. ред. А.А. Алексеева - СПб.: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996. - 592 с.
159. Эстетическое воспитание в детском саду /Под ред. Н.А. Ветлугиной. - М.: Просвещение, 1985.
160. Янківська О.П. Дидактичні ігри в дитячому садку.- К., 1985.
161. Яшник С.В. Гендерний підхід у вихованні: Методичні рекомендації / С.В. Яшник. – К.: НАУ, 2008. – 32 с.

Закони України.

162. „Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу”, № 2442-VI від 06.07.2010.
163. „Про дошкільну освіту”, № 2628-III від 11.07.2001.
164. „Про інноваційну діяльність”, № 40-IV від 04.07.2002.
165. „Про оздоровлення та відпочинок дітей”, № 375-VI від 04.09.2008.
166. „Про освіту”, № 1060-XII від 23.05.1991.

Укази Президента України.

167. „Про проведення у 2013 році в Україні Року дитячої творчості”. Указ Президента України № 756/2012 від 28 грудня 2012 року.

Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України.

168. „Питання штатного розпису дошкільних навчальних закладів”, № 1122 від 05.10. 2009.
169. „Про вдосконалення системи організації роботи з виховання дітей та молоді в позашкільних навчальних закладах”, № 1301 від 20.08.2003.
170. „Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року”, № 629 від 13.04.2011.
171. „Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад”, № 305 від 12.03.2003.
172. „Про затвердження Положення про навчально-виховний комплекс „дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад”, „загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад”, № 306 від 12.03.2003.
173. „Про затвердження положення про центр розвитку дитини” № 124 від 05.10.2009.
174. „Про затвердження порядку медичного обслуговування дітей у дошкільних навчальних закладах”, № 826 від 14.06.2002.
175. „Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку”, № 422 від 28.04.2009.

Накази, рішення колегії та листи Міністерства освіти і науки України.

176. „Планування роботи в дошкільних навчальних закладах”, лист № 1/9-455 від 03.07.2009.
177. „Порядок державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів”, наказ № 658 від 24.07.2001.
178. „Про використання приміщень дошкільних навчальних закладів”, лист № 1/9-335 від 23.05.2008.
179. „Про внесення змін до Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів”, наказ № 658 від 16.08.2004.
180. „Про доплату за перевищення планової наповнюваності груп”, лист № 1/9-764 від 26.11.2008.
181. „Про дошкільну освіту”, лист № 1/9-666 від 27.09.2010.
182. „Про забезпечення взаємодії в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку”, лист № 1/9-634 від 19.08.2011.
183. „Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція)”, наказ № 615 від 22.05.2012.
184. „Про затвердження Інструкції з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах”, наказ № 985 від 28.10.2008.
185. „Про затвердження Інструкції з організації харчування дітей у дошкільних навчальних закладах”, спільний наказ Міністерства охорони здоров'я України № 298/227 від 17.04.2006.
186. „Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс професійної майстерності педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів “Вихователь року”», наказ № 582 від 15.05.2012.
187. „Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності”, наказ № 522 від 07.11.2000.

ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

1. www.education.gov.ua – сайт Міністерства освіти і науки України.
2. www.tnpu.edu.ua – сайт Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка.
3. www.nbu.gov.ua – сайт Національної бібліотеки ім. В. Вернадського.
4. www.vdu.edu.ua – сайт Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.